

למאן דמפיק ליה תענית זה מדכתיב דברי הצומות וזעקתם אפילו מעוברות והדומין להם מחוייבין להתענות דדברי קבלה כדברי תורה ולפי זה תענית זה חמיר טפי מד' צומות דבזמן הזה דאין שמד ואין שלום דתלו ברצו ומקילין בהן למעוברות כדלעיל בסימן תקנ"ד אבל כאן כתיב וכאשר (קבלו) [קימו] על נפשם [וגו'] דברי הצומות וזעקתם משמע דצום זה קבוע מדברי קבלה וכן נראה דעת הרמב"ם ... דמפיק לה מדברי הצומות ונראה דזהו דעת ספר ארחות חיים בשם הראב"ד לקרות המגילה מבעוד יום כדי להקל על האנושים והמעוברות שלא להתענות יותר מדאי דאלמא דאפילו האנושים והמעוברות חייבים להתענות.

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפו סעיף ב

מתענים בי"ג באדר; ואם חל פורים באחד בשבת, מקדימין להתענות ביום חמישי. הגה: ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון: מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה, ואפי' רק כואבי עינים, שאם מצטערם הרבה לא יתענו ויפרעו אח"כ, אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור (חדושי אגודה בשם מחזור ויטרי). ואם חל פורים ביום א', שמתענין ביום ה' שלפניו, וחל בו ברית מילה, מותר לאכול על המילה, ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (הגהות מנהגים).

10. כף החיים תרפו ס"ק טוב

ותענית זו אינה חובה וכו' נראה דסברא זו אינה אלא לרש"י דס"ל דתענית זה אינו אלא מנהג בעלמא ולכך יש להקל בו לעת הצורך אבל לשיטת ר"ת דסברי דהרא"ש והטור כוונתה וכן נראה דעת השו"ע דכתב סתם מתענין בי"ג באדר ודאי דאין להקל אם לא לחולה כדין ארבע צומות

11. ילקוט יוסף דינים לאשה ולבת הערות פרק מב - הלכות ד' פרשיות ופורים אות ב

הנה מ"ש שלדעת ר"ת והרא"ש תענית אסתר חובה הוא, אינו מוכרח כלל. שי"ל שאף שהיה זמן קהלה לכל, והתענו בו, מה שמתענים בכל שנה ושנה בכל הדורות זהו רק ממנהג, כדעת רש"י והרמב"ם שכתבו שהוא מנהג, דאפושי פלוגתא לא מפשינן.

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקמט סעיף א

חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ז בתמוז ובג' בתשרי ובעשרה בטבת, מפני דברים הרעים שאירעו בהם.

13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנד סעיף ה

עוברות ומיניקות מתענות בט' באב כדרך שמתענות ומשלימות ביום כפור; אבל בג' צומות אחרים פטורים מלהתענות, ואף על פי כן ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ובמשתה, אלא כדי קיום הולד (וע"ל סי' תק"נ סעיף א').

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנ סעיף א

הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר. הגה: מיהו עוברות ומיניקות שמצטערות הרבה, אין להתענות (הגהות מיימוני והמגיד פ"ה); ואפילו אינן מצטערות, אינן מחוייבות להתענות אלא שנהגו להחמיר; ודוקא בג' צומות, אבל בט' באב מחוייבות להשלים (כדלקמן סי' תקנ"ד סעיף ה').

15. ילקוט יוסף דינים לאשה ולבת הערות פרק מב - הלכות ד' פרשיות ופורים אות ב

אפילו מארבע צומות הנזכרים בדברי קבלה (זכריה ח יט), צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, פטורות מלהתענות חוץ מצום תשעה באב, וכמבואר בדברי מן הש"ע (סי' תקנד ס"ה), שמעוברות ומניקות פטורות לצום בשלש צומות. וכ"כ הרמ"א (סי' תקמט ס"א). וכל שכן תענית אסתר. וכן פסק להדיא הרמ"א כאן (בסי' תרפו ס"ב). ומרן לא הוצרך לכתבו שהוא נלמד יפה מק"ו. ורק הרמ"א הוצרך

תענית אסתר

1. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ב עמוד א

כדאמר רב שמואל בר יצחק: שלשה עשר זמן קהילה לכל היא, ולא צריך לרבו"י. (הכל נקהלו להנאם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות, כמו שכתוב בספר, הלכך לא צריך קרא לרבו"י שיהא ראוי לקרייה, דעיקר הנס בו היה.)

2. רא"ש מסכת מגילה פרק א סימן א

ופירש רבינו תם זמן קהילה לכל היא שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים. וכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה ודרשינן במסכת תענית מכאן לתענית צבור שצריך שלשה מכאן נראה לרבינו תם סעד לתענית אסתר שאנו עושין כמו שעשו בימי מרדכי ואסתר כשנקהלו היהודים לעמוד על נפשם ולא מצינו לו סמך בשום מקום אלא בכאן

3. ספר המנהיג הלכות מגילה עמוד רמד

ומה שנהגו להתענו' ערב הפור', לא לשם זכר תענית אסתר שהרי אין אנו עושין ג' ימים לילה ויום, ועוד כי אותן בפסח היו, שנ' ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר, מלמד שעבר יום ראשון שלפסח בתעני' כדמוכח קרא, והמן נתלה בי"ו בניסן, זכר לדבר וישבות המן ממחרת, אלא על שם ניקהלו היהודי' אשר בשושן בשלשה עשר בו, ואמ' מור זמן קהלה לכל הוא, וכן פי' בירוש' ומצפרא כנופיא ונקהלו להתענות, וכן פר"ת ז"ל

4. טור אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפו

והכי איתא במסכת סופרים רבותינו שבמערב מתענין באדר ג' תעניות של אסתר אף על פי שאותן היו בניסן לא היו רוצין להתענות בניסן לפי שבו נאלו אבותינו ממצרים והוקם בו המשכן:

5. בית יוסף אורח חיים סימן תרפו

כתוב בשבלי הלקט (סי' קצד) מצאתי בשם רש"י מעשה היה ואירע פורים באחד בשבת וקדמו הצבור להתענות בחמישי כמנהג ובאת אשה אחת שהיתה צריכה לרכוב אצל השלטון ושאלה לרבינו אם היא יכולה להתענות למחר ולאכול היום מפני טורח הדרך ואמר רבינו תענית זה אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים אלא מנהג בעלמא שהרי תענית אסתר ומרדכי היו בימי הפסח

6. בית יוסף אורח חיים סימן תרפו

ומשום דקשיא ליה אם כן שאנו מתענין תענית זה זכר לתענית מרדכי ואסתר למה אין אנו מתענין השלשה תעניות שהתענו הם בניסן לכך כתב רבותינו שבמערב היו מתענין אותם ואנו שלא נהגינן כן נראה שהטעם כדי שלא להכביד על הצבור:

7. רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה ה

ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות בשלשה עשר באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר +אסתר ט'+ דברי הצומות וזעקתם, ואם חל שלשה עשר באדר להיות בשבת מקדימין ומתענין בחמישי שהוא אחד עשר, אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת דוחין אותו לאחר השבת

להשמיענו כזאת לפי מנהגם שמעוברות ומניקות מתענות בד' צומות, אלא אם כן מצטערות הרבה, קמ"ל שעכ"פ בתענית אסתר א"צ להתענות. ופשוט.

16. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפו סעיף ב

מתענים ב"ג באדר; ואם חל פורים באחד בשבת, מקדימין להתענות ביום חמישי. הגה: ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון: מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה, ואפי' רק כואבי עינים, שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אח"כ, אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור (חדושי אגודה בשם מחזור ויטרי). ואם חל פורים ביום א', שמתענין ביום ה' שלפניו, וחל בו ברית מילה, מותר לאכול על המילה, ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (הגהות מנהגים).

17. משנה ברורה סימן תרפו ס"ק ד

(ד) מצטערים - זה קאי על כואבי עינים אבל מעוברת אף שאינה מצטערת אינה מתענה כ"כ הישועות יעקב ובא"ר מחמיר בזה אך ביולדת כל ל' גם הוא מיקל:

18. ערוך השולחן אורח חיים סימן תרפו סעיף ד

וכתב רבינו הרמ"א תענית זה אינה חובה לכן יש להקל בו לעת הצורך כגון מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה ואפילו רק כואבי עינים שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אח"כ אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הציבור עכ"ל

19. מגן אברהם סימן תרצב ס"ק ז

וכתב שם ב"י בשם א"ח שנהגו לקרות קצת מבע"י כדי להקל על האנושים והמעוברות שלא יתענו יותר מדאי:

20. מחצית השקל אורח חיים סימן תרפו ס"ק ה

ודע, מה שכתב רמ"א מעוברות או מניקות או לחולה כו' שאם מצטערים כו', תנאי שאם מצטערים קאי גם על מעוברות ומניקות, דבלאו הכי גם הם צריכים להתענות, דהא מהאי טעמא כתב מ"א סוף סימן תרצ"ב בשם ספר ארחות חיים [הלכות מגילה סימן כג] דמקילים לקרות המגילה קצת מבעוד יום להקל על מעוברות, אלמא דאיכא גוני דצריכים להתענות, דאם לא כן לא היו מקילים עבורם בקריאת המגילה, דהוה להו שלא להתענות.

21. הרב לייאור

שאלה: האם מניקה (שדי לה להניק רק כמה דקות היום) צריכה לצום בצום תענית אסתר ערב פורים?

תשובה: צום זה קל משאר התעניות משום שאינו מוזכר בתנ"ך, בכתובים ולרוב השיטות אף אינו מוזכר בתלמוד, ואינו אלא מנהג. לכן מעוברת ומניקה שאפילו רק קצת קשה לה לא תחמיר על עצמה לצום צום זה ומותר לה לאכול ולשתות כפי צורכה.

22. דרשו

ואשה המנירה את התינוק חלקית, והתינוק ניזון גם משאר מאכלים, דעת החזו"א שדינה כמניקת לגבי תעניות. וביאר הגר"נ קרליץ בדעת החזו"א שגדר מניקה לענין זה הוא כל שחלק ניכר מתזונת התינוק הוא חלב אם, ואין צורך שרוב מאכלו יהיה מאמו. והגר"נ קרליץ הוסיף, שאף אם מניקה רק פעם אחת ביום יש להקל בשאר תעניות חוץ מתשעה באב שאינה צריכה להתענות, כיון שיש לצרף דעת הסוברים שכל כ"ד חודש ללידתה נחשבת מניקת לענין תענית.

23. שו"ת אור לציון חלק ג - הערות פרק כה - דיני בין המצרים הערה ז

ובגדר מעוברת היה נראה שהוא משהוכר עוברת, דהיינו כמשלש חדשים, שאז יש לנו לפוטרה אפילו חשה בטוב, וכדאיאת בנדה דף ח' ע"ב שמעוברת היא משהוכר עוברת. וכ"כ היעב"ץ במור וקציעה, והובא במ"ב בסימן תקנ"ס ס"ק ג'. אבל בפחות משלש חדשים שלא הוכר עוברת, לא היה לנו לפטור אותה מהתענית אלא א"כ מצטערת הרבה, וכמ"ש

במור וקציעה שם. אולם שוב נראה, שכיון שכיום נשי דידן מתקשות בתחילת הריון בכל מיני תופעות הגורמות להן צער, א"כ בזמנינו סתם מעוברת מצטערת היא, ויש להקל להן שלא יתענו אפילו הן בתוך ג' חודשים ראשונים להריון.

24. משנה ברורה סימן תע ס"ק ב

ונראה דאם חש בראשו או בעיניו אין צריך להתענות וכן נראה עוד דבאדם שהתענית קשה לו ואחר התענית אין יכול לאכול רק דברים קלים ובשיעור מועט מאד וקרוב הדבר שעי"ז לא יוכל לקיים אכילת מצה ומרור ושתיית ד' כוסות כתיקונם מוטב שלא להתענות כדי שיקיים מצות הלילה כתיקונם

25. שער הציון סימן תע ס"ק ה

(ה) עיין סימן תרפ"ו בהג"ה:

26. משנה ברורה סימן תרפו ס"ק ה

(ה) ויפרעו אח"כ - להישועות יעקב הנ"ל מסתברא דלא קאי ד"ז רק על כואבי עינים שבעצם יש עליו חיוב שלא לפרוש מן הצבור ורק עכשיו משום דכאיב ליה עיניו ולהכי לבתר שיסולק כאבו יפרע התענית משא"כ מעוברת ומניקה דפטורות בעצם אפילו אינן מצטערות אכן מדברי הב"ח לכאורה לא משמע כן:

27. שו"ת משנה הלכות חלק טו סימן רי

אחדשה"ט. בדבר שאלתך שקרה לך בתענית אסתר השתא שלא היית בקו הבריאות וצווי לו הרופאים ליקח תרופות אנטיביאטיקה בלע"ז והורה לו ידיד"נ הרהגה"צ מסערדהעלי שליט"א שלא להתענות, ושוב לאחר המחלה שאל כדת מה לעשות בענין התשלומין שמבואר ברמ"א א"ח סי' תרפ"ו ס"א דלפי שתענית זו אינה חובה לכן יש להקל לעת הצורך כגון מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה ואפי' רק כואבי עינים שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אח"כ ומה יעשה ואמר לו שישאל למורה הוראה אחר וגם יגיד לו כדת מה שהורה.

ולכאורה הרי הלכה זו מפורשת בש"ע שם ויפרעו אח"כ, אלא דבאמת נחלקו בזה האחרונים ז"ל דהישועות יעקב ז"ל כתב דהאי ויפרעו אח"כ אינו קאי רק על כואבי עינים שבעצם חייב שלא להפריש מן הציבור אלא מחמת כאב העין אינו מתענה ולכן לאחר שיתרפא מכאב עיניו חייב להתענות להשלים החיוב שלו משא"כ מעוברת ומניקה שבעצם פטורה אין צריך להשלים וכן מי שהי' חולה דליכא עליו חוב לפרוע